KUOPIO
Vanhan Kainuuntien arkeologinen dokumentointi liittyen Mt 553:n parantamiseen välillä Lapinmäentie - Kurkimäentie 2021

Janne Soisalo
Juuso Koskinen

MIKROLIITTI Oy
PIENI TEHOKAS TERÄVÄ
ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET
TAIDOLLA VUODESTA 1988

Tilaaja: Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Sisältö

Perustiedot **2**
Kartat **3**
Vanhoja karttoja 4
Dokumentointi **5**
Tien poikkileikkaus 7
Lähteet **8**
Kuvia **8**

Kansikuva: Poikkileikkausta viimeistellään dokumentointia varten.

Perustiedot

Alue: Käytöstä poistuneen vanhan Kainuuntien osa, Mt 553:n varrella, välillä Lapinmäentie–Kurkimäentie, kiinteällä muinaisjäännöksellä Kainuuntie 4 (mj.rek. 1000035155), 18,8 km Kuopion tuomikirkolta lounaaseen.

Tarkoitus: Dokumentoida vanhan Kainuuntien kerrostumia rakennettavan kevyenliikenteen alle jäävällä kohdalla.

Maastotyö: 20.8. 2021.

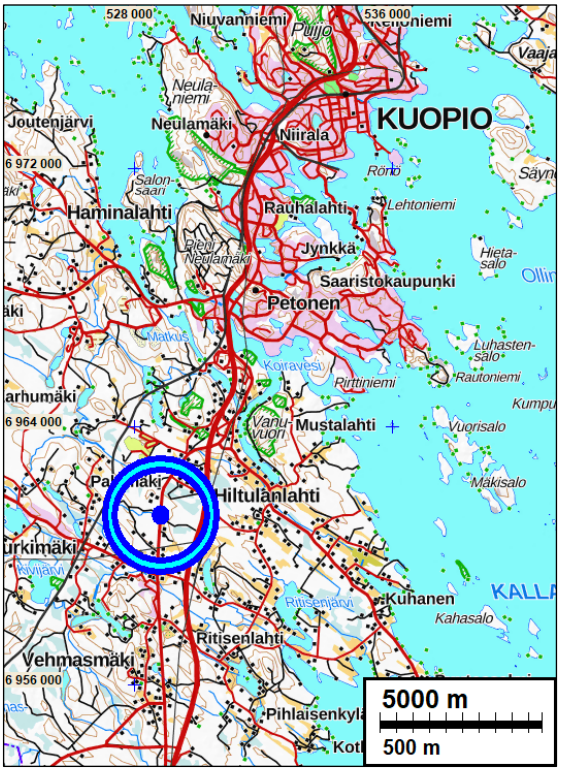
Tutkimuslupa: MV/178/05.04.01.02/2021.

Tilaaja: Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Tekijät: Maastotyö: Janne Soisalo ja Timo Sepänmaa. Raportin on koostanut kenttätutkijoiden materiaaleista, ja vanhojen karttojen osalta kirjoittanut Juuso Koskinen.

Tulos: Ennen vuotta 1971 käytöstä poistuneen vanhan Savontien (Kainuuntien) tien poikkileikkauksessa oli päällimmäisenä noin 40 cm paksuinen hiekka- ja sorakerros, joka on peräisin tien viimevaiheista, autotieajalta. Päällimmäisen kerroksen alla oli kolmesta viiteen, noin 5–10 cm paksuista, poimuilevaa hiekkakerrosta jotka lienevät peräisin tien varhaisemmasta parantamisesta. Pohjalla on vanha maannos, jonka päälle tietä on alettu jossain vaiheessa parantaamaan ajamalla maata sen päälle. Tie on vanhojen karttojen perusteella ollut käytössä tällä kohdalla jo ainakin vuonna 1788, mutta sitä edeltävistä tielinjauksista ei ole tarkkaa tietoa – tällä alueella ei kuitenkaan ole merkkejä vanhemmasta, sivummalla kulkeneesta tielinjasta.

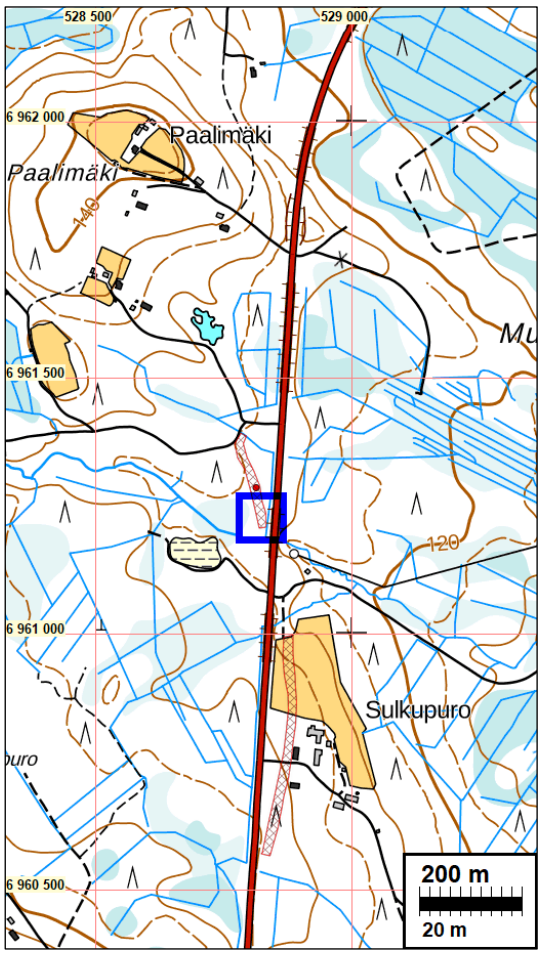
Muita tietoja: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN järjestelmässä. Paikkamittaukset on tehty VRS-RTK-laitteella. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 8/2021, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 8/2021. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvaajat: Timo Sepänmaa ja Janne Soisalo

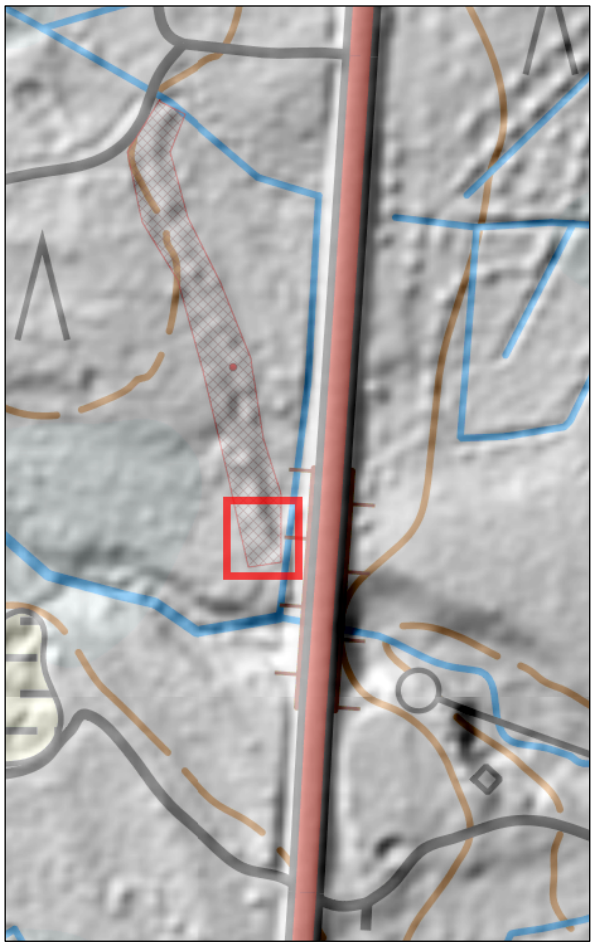
Dokumentoidun tiejäännöksen sijainti sinisellä pisteellä.

Kartat

Kartta 1

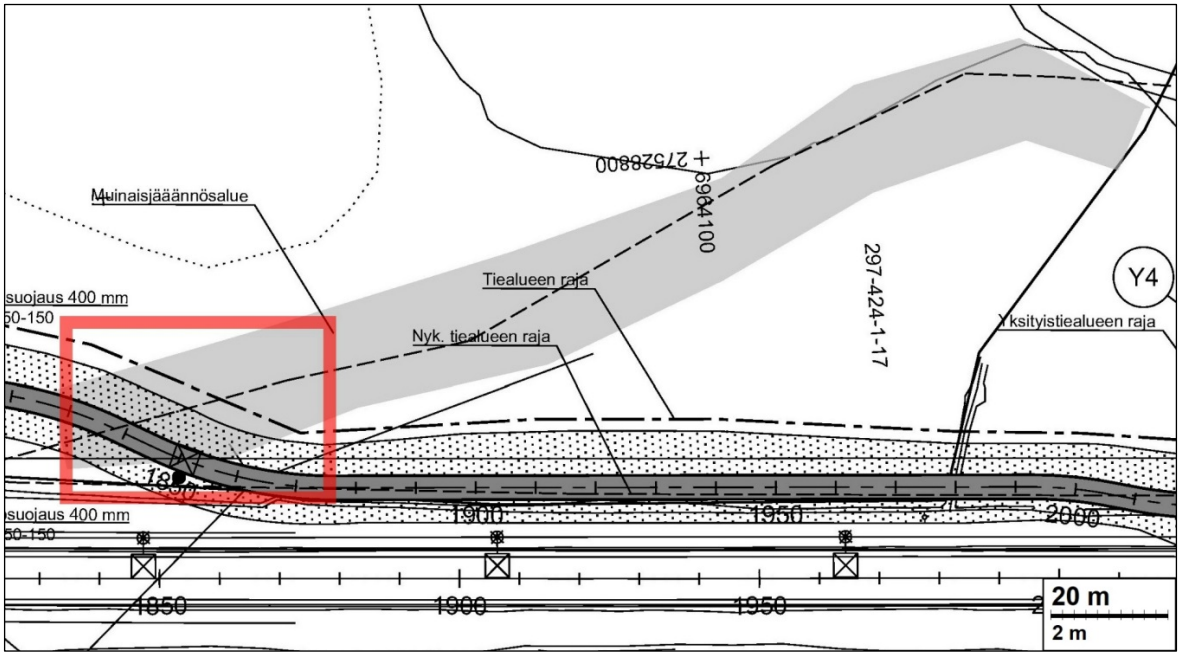

Kartta 2

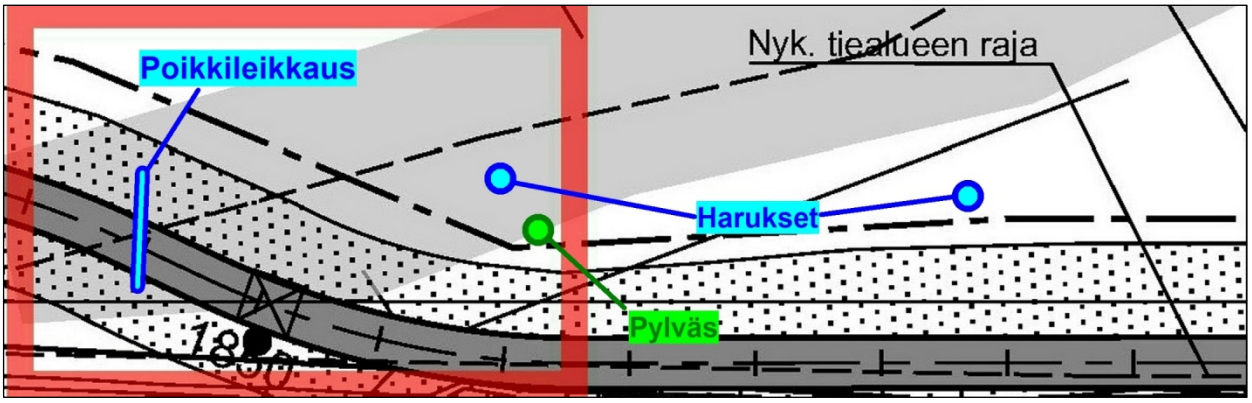
Vasemmalla: Tutkimusalue sinisen neliön sisällä. *Oikealla:* Tutkimusalue punaisen neliön sisällä. Kiinteä muinaisjäännös Kainuuntie 4 (mj.rek. 1000035155) punaisella verkkokuviolla.

Kartta 3

Kevyenliikenteenväylän suunnitelmakartta. Muinaisjäännösalue harmaalla. Pohjoinen on kartan oikeassa reunassa.

Kartta 4

Dokumentoidun poikkileikkauksen ja pystytetyn sähköpylvään kohdat suunnitelmakartan päälle piirrettyinä. Pohjoinen on kartan oikeassa reunassa.

Vanhoja karttoja

Kartta 5

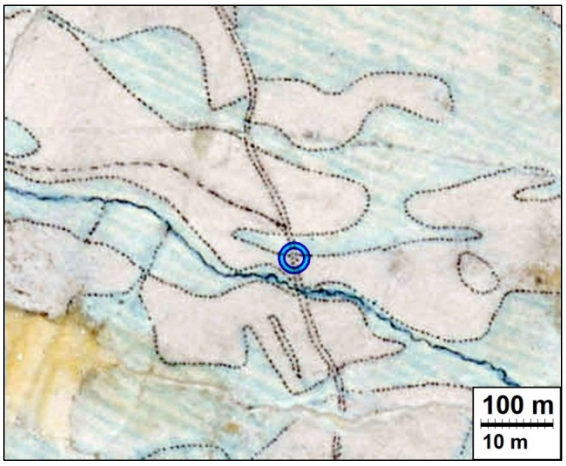

Otos vuonna 1788 laaditusta kartasta, jolle tiejäännöksen arvioitu sijainti on merkitty sinisellä. Kartan tie on seudun läpi pohjoiseen Kuopioon johtava päätie.

Kartta 6

Kartta 7

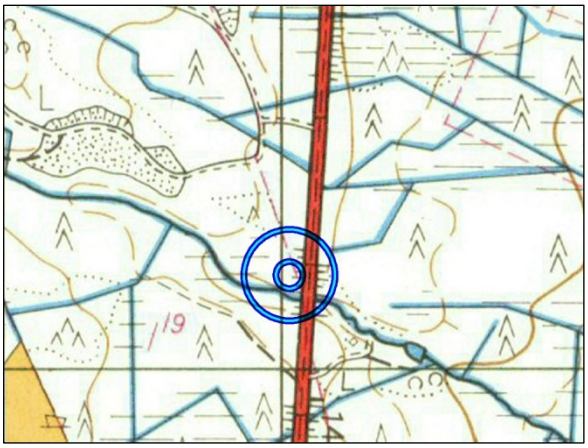

Dokumentoidun tienosan kohta 1846 pitäjänkartan otoksilla. Tielinja on merkitty karttaan tarkemmin, kuin laaja-alaiseen 1788 karttaan, ja se paikantuu tiejäännöksen kohdalle.

Kartta 8

Kartta 9

Vasemmalla: Vuonna 1944 laaditulla kartalla tielinja kulkee melkein samalla kohdalla kuin 1842 pitäjänkartalla, mutta se on piirretty linjaltaan suoremmaksi. On vaikea arvioida, kuinka paljon tietä on todellisuudessa suoristettu, ja missä määrin kyse on vain piirtotavasta. *Oikealla:* 1971 peruskartalla Kuopioon johtava tie on selvästi oikaistu, ja vanha tielinja on jäänyt pois käytöstä.

Dokumentointi

Kuopiossa Mt 553:n viereen rakennetaan kevyenliikenteen väylää välillä Lapinmäentie–Kurkimäentie. Väylä tulee kulkemaan osin vanhan Kainuuntien käytöstä poistuneella osalla, joka on kiinteä muinaisjäännös Kainuuntie 4 (mj.rek. 1000035155). Kuopion kulttuurihistoriallinen museo antoi 19.11.2020 väylän suunnitelmaan lausunnon (11.05.00, 9265/2020). Sen mukaan väylän rakennuskaivu jäännöksen kohdalla on tehtävä arkeologin valvonnassa, joka dokumentoi tien mahdollisesti säilyneet vanhat kerrostumat ja rakenteet. Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tilasi tutkimuksen Mikroliitti Oy:ltä. Maastotyön tekivät Timo Sepänmaa ja Janne Soisalo, tutkimuksen kannalta hyvissä olosuhteissa 20.8.2021.

Vanha Kainuuntie on ristennyt Suuresta Savontiestä Juvalla ja kulkenut yhtenäisenä välillä Juva-Joroinen-Leppävirta-Kuopio. Kuopiosta reitti on jatkunut lauttayhteydellä Iisalmeen. Tiellä on ollut eri aikoina ja eri seuduilla toisistaan poikkeavia nimityksiä, ja ”vanhan Kainuuntien” lisäksi, tietä on kutsuttu myös Kuninkaantieksi ja vanhaksi Savontieksi. Vanhan tielinjan jäännöksiä on suojeltu erillisinä osina esimerkiksi Leppävirralla ja Iisalmessa. Tielinjan jäännöksiä on suojeltu joko muina kulttuuriperintökohteina tai kiinteinä muinaisjäännöksinä, ajan mittaan vaihtuneiden

ohjeistuksien mukaan. Tässä tutkimuksessa dokumentoitu tien osa on inventoitu vuonna 2018 (Jussila et al. 2018: 24), ja se on muinaisjäännösrekisterissä kiinteä muinaisjäännös Kuopio Kainuuntie 4 (mj.rek. 1000035155). Iisalmen Koljonvirralla samaa tietä on tutkittu poikkileikkauksena samaan tapaan kuin tässä tutkimuksessa (Poutiainen et al. 2018). Samaisella vanhalla Kainuuntiellä eli Savontiellä on useita muinaisjäännöksesi merkittyjä osuuksia mm.

Dokumentoitu Kainuuntien osa sijaitsee Kuopion Pellesmäessä olevan Kurkimäentien ja Viitostien risteyksestä noin 1,8 km pohjoiseen. Se on Viitostien, eli Mt 553:n, länsipuolella, lähimmillään noin 1,3 m tien ojasta. Rakennettava kevyenliikenteenväylä ylittää jäännöksen viistosti niin, että noin 17–38 m jäännöksen eteläpäästä jää uuden väylän alle.

Nykyisellään vanha tielinja kasvaa metsää, mutta se on edelleen hahmotettavissa maastossa. Kevyenliikenteenväylän alle jäävältä osalta puut ja pensaat olivat poistetut, ja nykyistä Mt 553:a lähimpänä sijaitseva osa vanhasta tiestä oli jossain määrin vaurioitunut aikaisemmissa rakennustöissä. Dokumentoitavaksi valittiin mahdollisimman ehjä osa tiestä.

Vanhan tienosan tuhoutuvaan kohtaan kaivettiin kaivinkoneella kohtisuora poikkileikkaus, joka siistittiin kuvausta varten lapiolla ja kaivauslastalla. Poikkileikkaus dokumentoitiin paikkamittauksin, valokuvin ja muistiinpanoin.

Koko tierakenteen leveys oli 9 m tiepenkan reunasta reunaan, josta varsinaisen tien leveys oli noin 6 m. Tie kohosi noin 60 cm ympäristöään korkeammalle ja oli dokumentoidussa kohdassa rakennettu moreenimaalle. Poikkileikkauksen itäpäässä maapohja oli myös paikoin savinen. Tien sivuilla ei ollut erotettavissa selkeitä ojia. Viistot ja noin 1,5 leveät tienpenkat laskivat tasaisina tien ulkopuolella olevaan luontaiseen turvemaahan.

Kaikkiaan tiekerrokset olivat noin 60–70 cm vahvuiset, laskien niiden peittämän alkuperäisen luontaisen maanpinnan tasosta. Poikkileikkauksessa oli noin 10 cm paksuisen sammal- ja humuskerroksen alla nähtävissä kolme tien käyttövaiheisiin liittyvää kerrosta (ks. Tien poikkileikkaus).

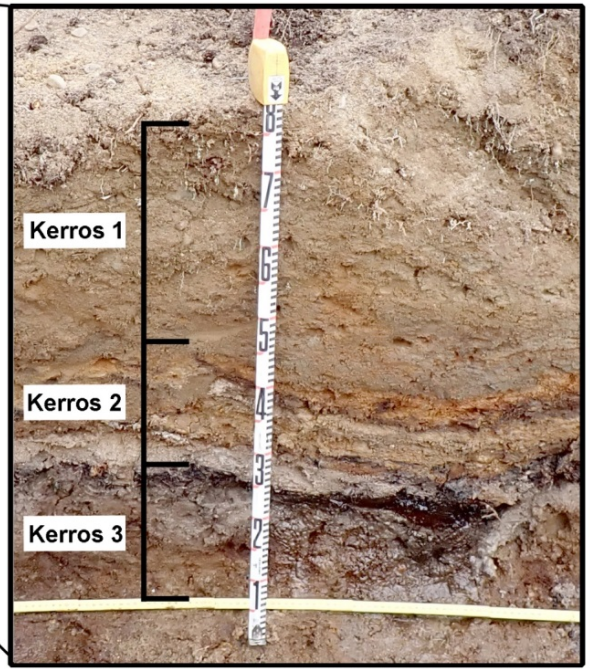
Väylän rakentamisen yhteydessä muinaisjäännökselle Kainuuntie 4 (1000035155) pystytettiin myös sähköpylväs haruksineen. Pylväs ja toinen haruksista tulivat muinaisjäännösalueelle, mutta maastossa näkyvän tiejäännöksen ulkopuolelle. Niiden asennuskaivut valvottiin, eikä kohdista tullut esille muinaisjäännöstä.

11.1.2021

Janne Soisalo ja Juuso Koskinen,
Mikroliitti Oy

Tien poikkileikkaus

Kerros 1: päällimmäisenä oli koko tien leveydeltä noin 40 cm paksuinen ja yhtenäinen hiekka- ja sorakerros, joka lienee ollut tien viimeisin pinta sen käyttöaikana. Tämä kerros vaikutti yhtenäisyytensä johdosta olleen kertatäyttöä. Poikkileikkauksen itäpuoliskolla se ulottui kerroksien 2 ja 3 läpi pohjamaahan asti, noin 2 m levyisenä kaistaleena.

Kerros 2: edellä mainitun hiekka- ja sorakerroksen alla oli havaittavissa kolmesta viiteen noin 5–10 cm paksuista hiekkakerrosta, jotka todennäköisesti edustavat tien varhaisimpia vaiheita.

Kerros 3: kerroksen 2 alta alkoi podsolimaannos, jonka humuskerros oli noin 2-5 cm paksu. Se lienee alkuperäinen maanpinta, jolle tie on aikoinaan perustettu.

Lähteet

Jussila, T., Sepänmaa, T. & Poutiainen, H. 2018. Kuopio Kurkimäki muinaisjäännösinventointi. Mikroliitti Oy.

Kuopion pitäjänkartta, 1846. Maanmittauslaitos.

Peruskartta, 3242 08, 1971. Maanmittauslaitos.

Poutiainen, H., Koskinen, J. & Tiainen, T. 2018. Iisalmi Mansikkaniemi (Koljonvirran taistelualue) muinaisjäännösselvitys, Mikroliitti Oy.

Suomen taloudellinen kartta 6980/710 – 27º – 500/540, 1944. Maanmittaushallitus.

Tuntematon. 1788. Geografisk Charta öfver Öfre Savolax Härad i Cuopio Län.

Kuvia

Kuva 1. Vanhaa tielinjaa tulevan kevyenliikenteenväylän kohdalla. Kuvattu lounaaseen.

Kuva 2. Tienjäännöksen dokumentoitu kohta ennen poikkileikkauksen kaivamista. Kuvattu pohjoiseen.

Kuva 3. Poikkileikkaus länteen kuvattuna.

Kuva 4. Poikkileikkaus pohjoiseen kuvattuna Punaiset merkit 1 m välein (vahvistettu kuvassa).

Kuva 5 Poikkileikkaus Keskiosa, alla itäosa.

Kuva 6

Kuva 7. Sähköpylvään kohta kaakkoon kuvattuna.

Kuva 8. Muinaisjäännösalueen ulkopuolelle tulleen haruksen kohta etelään kuvattuna.

Kuva 9. Muinaisjäännösalueelle, tienjäännöksen viereen, tulleen haruksen kohta koilliseen kuvattuna.

Kuva 10. Vanha tieura erottui tulevan kevyenliikenteenväylän itäpuolen metsässä avoimena puuttomana linjana.